

El turisme cultural a la Vall de Sóller. Entrevista a Andrea Pomar Capó

CATERINA MONSERRAT NOLLA

*Grau d'Història – Alumna col·laboradora
Universitat de les Illes Balears*

Resum

Arrel de la visita a la Vall de Sóller, programada durant el Congrés Internacional de Turisme Cultural (Universitat de les Illes Balears, febrer de 2015), l'entrevistada, Andrea Pomar, ens parla des de la seva visió sobre el turisme cultural a la Vall, dels elements patrimonials i de les activitats que enriqueixen la seva oferta turística-cultural.

Paraules clau: entrevista a Andrea Pomar Capó, turisme a la Vall de Sóller, Sóller, Fornalutx, Biniaraix, turisme cultural, Can Prunera, Tren de Sóller, Cooperativa de Sant Bartomeu, Serra de Tramuntana

Abstract

On the occasion of the visit to the Vall de Sóller, scheduled during the International Congress of Cultural Tourism (Universitat de les Illes Balears, February 2015), the interviewed Andrea Pomar, speaks from her perceptions on cultural tourism in the Valley, the heritage and the activities that improves the cultural and tourist offer in the region.

Keywords: interview to Andrea Pomar Capó, Vall de Sóller tourism, Sóller, Fornalutx, Biniaraix, cultural tourism, Can Prunera, Tren de Sóller, Cooperativa de Sant Bartomeu, Serra de Tramuntana

La vall de Sóller i el turisme cultural

A Sóller hi podem trobar totes les manifestacions culturals i disciplines artístiques que poden donar-se en el món actual. Mostra d'això són els seus nombrosos grups culturals que componen una variada programació que s'estén al llarg de l'any.

El poble sorgeix sobre una gran vall envoltada de muntanyes. Sóller reparteix la seva vall entre el port, el poble de Fornalutx i el llogaret de Biniaraix, i té una població total d'unes 13.000 persones.

La vall és famosa pels seus horts de tarongers i els marges mil·lenaris d'oliveres; actualment, juntament amb les muntanyes, és la destinació preferida per gent d'arreu del món, especialment els aficionats a l'excursionisme, la natura, la cultura, els esports aquàtics i la gastronomia.

L'oferta de turisme cultural de Sóller compta amb un museu etnològic o Casal de Cultura, el Museu del Mar que actualment es troba tancat, el Museu de Ciències Naturals, el Jardí Botànic i a l'estació del tren hi ha la Sala Miró i la Sala Picasso. A aquesta oferta d'equipaments culturals se li suma Can Prunera. A més a més, la parròquia de Sant Bartomeu o el Banc de Sóller són dos exemples del modernisme de principis del segle XX que també val la pena ser visitats. La cultura a Sóller també pot trobar-se a peu de carrer mitjançant diversos itineraris, per exemple caminar per la Gran Via pot transportar-nos al patrimoni arquitectònic modernista.

A més, Sóller ha estat, al llarg de la seva història, bressol i refugi d'artistes com Santiago Rusiñol, Bernardí Celià, Juli Ramis o els més contemporanis com José María Sicília, Miguel Ángel Campano o Francesca Martí.

Sempre m'agrada recordar les paraules del pintor i escriptor català Santiago Russinyol quan va venir a Sóller:

«potser lo més calmós de l'illa i d'aquesta terra de la calma, és el venturós port de Sóller [...] amb un bocinet de riba, amb una renglereta de cases, amb una muntanyeta de pins i amb un mur de cingleres altes, per a recloure el mar de tot vent, n'han fet el port més quietó que pugui arribar a desitjar un capità de goleta, per a passar-hi la vellesa [...] El port de Sóller no està per soroll. Ni el mar vol ones ni els homes volen crits. És un port de gent sossegada».

Amb el temps, el Port de Sóller s'ha convertit també en una de les destinacions de moda de l'illa, el millor transport per accedir-hi és amb l'antic tramvia que el connecta amb el poble de Sóller. El millor lloc per gaudir de tota aquesta tranquil·litat i d'un paisatge únic del Port és, sense cap dubte, des del Far de Muleta o des del Mirador de Santa Catalina, on s'hi ubica el Museu del Mar i l'Oratori. És en aquest espai on des de fa dotze anys s'hi celebra cada any, al mes d'octubre, el "Festival de Música Clàssica Port de Soller" sota la direcció artística d'Alexander Malter i l'organització de Jos Kuiper.

Fornalutx i Biniraix, poden considerar-se com un conjunt d'indiscutible interès paisatgístic i arquitectònic i formen part de l'atractiu turístic-cultural de la vall de Sóller.

El tren de Sóller i l'estació del ferrocarril en relació al turisme cultural

El tren de Sóller ens ofereix un viatge a través del temps en un marc paisatgístic únic, amb un segle de vida, segueix mantenint tot l'encant del passat. Des de 1912, uneix Palma i Sóller en un viatge a través de muntanyes i valls on els tradicionals vagons de fusta, evocadors d'un temps passat, transporten al viatger, durant 27 Km., per paisatges i llocs de captivadora bellesa.

Va ser utilitzat fins als anys setanta per al transport de mercaderies i viatgers, el tren precisà tracció a vapor fins al 1929, data en què fou substituïda per l'energia elèctrica. Actualment, només es fa servir per al transport de viatgers. Una vegada a Sóller, recomanem el trasllat en tramvia fins al port en un deliciós trajecte entre horts de tarongers.

L'any 2006 Javier Mayol, aleshores president del Ferrocarril, i Pere A. Serra Bauzá, president de la Fundació Art Serra, signaren un acord pel qual es creava la Fundació Tren de l'Art, amb l'objectiu de contribuir a un major enriquiment cultural i artístic de la vall sollerica. Posteriorment, s'han afegit a aquest projecte l'Ajuntament de Sóller, el Govern de les Illes Balears, el

Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma. Així, a Sóller, s'obriren les sales Miró i Picasso a l'estació de tren i s'inaugurà el Parc d'Escultures, al final del trajecte del tramvia que uneix Sóller amb el Port. Aquell mateix any també es va adquirir el casal de Can Prunera, amb la finalitat d'ubicar-hi un centre cultural.

Can Prunera Museu Modernista

La col·laboració entre el Ferrocarril de Sóller i la Fundació Art Serra va fer possible la recuperació de Can Prunera, adquirida l'any 2006, i després de gairebé tres anys de restauració i obres d'adaptació, el 24 d'agost de 2009, s'inaugurà Can Prunera Museu Modernista situat en un antic casal d'estil modernista construït al començament del segle XX. El museu s'ha convertit en un dels senyals d'identitat del poble de Sóller, a partir de la seva creació, l'entitat ha organitzat un gran nombre d'exposicions que han fet de Sóller un important centre de creació artística.

El visitant comença el recorregut per les estances de les plantes baixa i principal, que conserven part del mobiliari original: taules, cadires, llits, armaris i vitrines en els quals és palesa una gran riquesa decorativa. En el segon pis, es pot veure la mostra "Del Modernisme al segle XXI", una col·lecció de pintura que pertany majoritàriament a la Col·lecció d'Art Serra, i que en aquests últims anys s'ha anat enriquint gràcies a les donacions d'obres que, particulars i artistes, han fet a la Fundació Tren de l'Art.

En el soterrani es troben les habitacions conegudes popularment amb el nom de botigues. Es tracta de les antigues dependències que acollien una cuina econòmica, un dipòsit d'oli, una pica de rentar i un pou, que encara es poden veure; un menjador per al servei —on actualment es duen a terme exposicions temporals— i els magatzems. Aquest últim espai comprèn les sales dedicades a Juli Ramis i es mostren obres de tres de les èpoques més característiques d'aquest pintor solleric: pintura de joventut, època cubista i obra abstracta. En el jardí, el visitant pot contemplar la façana interior de la casa i gaudir de la mostra d'escultures que s'exhibeix.

Una passejada per Sóller: indrets fonamentals i itineraris a la Vall de Sóller

A més a més dels diferents museus de Sóller i de la Cooperativa de Sant Bartomeu i del recorregut amb Tren i tramvia, hem de destacar l'església parroquial de Sant Bartomeu i el Banc de Sóller, obra de Joan Rubió, típicament modernista i que es va construir l'any 1889 amb els diners dels emigrants. Cal visitar també el nucli urbà antic on un pot comprendre les distintes estades de l'evolució urbanística dels darrers tres-cents anys; la plaça d'Espanya, que va néixer a finals del segle XIX i s'enllestí en 1912 amb el cobriment del Torrent Major; l'estació de ferrocarril, que és l'antiga possessió de Ca'n Mayol (1606), remodelada els anys 1911 i 1912, i a la façana hi ha una làpida dedicada al promotor del Ferrocarril de Sóller, Jeroni Estades; i el cementiri de Sóller, ple de flors i plantes verdes i amb belles estàtues de gran valor plàstic treballades per artistes de renom.

És necessari fer referència al Port de Sóller que compta amb la barriada de Santa Caterina, un típic nucli de població marinera amb carrers empedrats molt empinats; l'Oratori de Santa Caterina d'Alexandria del segle XIII, destruït pels pirates l'any 1542 i reconstruït el 1550; i la Torre Picada, una torre de defensa i vigilància alçada entre 1614 i 1623 per prevenir els atacs dels pirates.

Centre d'Interpretació Capvespre i Cooperativa de Sant Bartomeu

La Cooperativa Agrícola Sant Bartomeu de Sóller, fundada el 22 d'abril de l'any 1899, ha evolucionat d'acord amb el temps per seguir mantenint l'activitat agrícola i la imatge de la vall de tarongers i olivars. En els darrers anys s'hi han realitzat grans inversions per continuar modernitzant i rendibilitzant els processos de transformació.

S'ha de destacar l'esforç de la Cooperativa de Sóller entorn de productes com l'oli de qualitat que ha evolucionat cap a marques de garantia com la Denominació d'Origen "Oli de Mallorca" i treballa activament per destacar els tarongers i llimoners de la Vall.

La cooperativa de Sóller, conscient del valor dels horts i olivars i de l'activitat que entorn d'ells es desenvolupa, va iniciar l'any 2009 les primeres actuacions dirigides a exercir un paper actiu en la custòdia i preservació de l'entorn. Amb aquesta finalitat va néixer el Projecte CAPVESPRE i el "Centre Capvespre", inaugurat l'any 2013, pensat com a centre d'estudi, interpretació i dinamització d'activitats destinades a promoure el manteniment dels processos ecològics essencials i assegurar la preservació del patrimoni natural i cultural de la Vall de Sóller i de la Serra de Tramuntana.

El turisme experiencial i de sensacions són la plataforma per donar a conèixer les instal·lacions i els processos de l'oliva i els cítrics que impulsa la Cooperativa mitjançant visites guiades, degustació de productes, tallers, etc.

Senderisme des de Sóller

Penso que Sóller és un dels llocs amb més encant per a la pràctica del senderisme, ja que compta amb infinitat de possibilitats: recorreguts per camins de pedra en sec, camins que duen a casetes de neu, cases de carboners, excursions per alzinars, torrents, tots ells amb una varietat de paisatges increïbles i, sovint, amb el blau de la mar com a rerefons.

Com a centre de la Serra de Tramuntana, Sóller, és l'eix central i punt de sortida d'una gran quantitat de rutes de les quals he de destacar el barranc de Biniaraix. Des de temps immemorials, el camí del Barranc ha constituït la via principal de comunicació de la vall de Sóller amb les valls de l'Ofre, Cúber, Orient o el monestir de Lluc. El valor paisatgístic, naturalístic, històric i cultural d'aquest entorn va merèixer el reconeixement institucional amb la declaració del camí com a bé d'interès cultural (BIC) en la categoria de monument, l'any 1994, que inclou les marjades i altres elements de pedra en sec dins l'entorn de protecció.

Passat, present i futur: Museu de la Mar del Port de Sóller

El Museu de la Mar és un museu marítim que es troba al Port de Sóller, va ser inaugurat l'any 2004 i està concebut com un centre de recerca i interpretació de la història de Sóller i el seu port en relació a la mar. Està situat a l'edifici de l'Oratori de Santa Caterina d'Alexandria, antiga capella construïda al voltant del 1280, restaurada entre el 1996 i el 2001 en un projecte emmarcat dins el Pla d'Excel·lència Turística del Port de Sóller.

El Museu de la Mar disposa d'una sala d'exposicions, d'un espai audiovisual, documentació, eines per a la construcció de barques tradicionals, elements diversos relacionats amb la mar i maquetes que mostren la vinculació històrica que ha tingut el Port de Sóller amb el comerç marítim i l'activitat pesquera. Al pati interior hi ha exposats objectes marítics com àncores i llaüts.

Actualment el museu es troba tancat a l'espera de finançament per tornar a obrir. El març de 2015 la junta de patrons de la Fundació Turística i Cultural de les Illes Balears (Fundatur) estava treballant amb una proposta de la creació d'un museu Naval i turístic a la base del Port de Sóller, projecte que inclouria la reobertura de l'actual Museu de la Mar.

L'impacte del Museu Balear de Ciències Naturals / Jardí Botànic

El museu de ciències naturals acull diverses sales d'exposició, temporals o permanents, relacionades amb la zoologia, la botànica i la geologia de Mallorca. El jardí botànic adjunt recull una notable col·lecció de plantes endèmiques de Mallorca, d'altres illes del Mediterrani i de les Canàries.

Dins el marc de la cultura científica de les nostres illes, indubtablement, el Museu Balear de Ciències Naturals i el Jardí Botànic de Sóller són una entitat important i ajuda, des dels seus inicis, a apropar al públic i als turistes als coneixements científics de la natura que ens envolta, mitjançant la realització de tot tipus d'activitats de divulgació i educació ambiental.

El Museu del Casal de Cultura de Sóller

El Museu del Casal de Cultura es troba ubicat en una modesta vivenda familiar amb jardí, construïda l'any 1740, que acull actualment el museu etnològic de la ciutat, i va obrir les seves portes l'any 1958. El seu jardí, acull cada any, per Sa Fira, exposicions florals, de pintures, ceràmiques o fotografies.

